

GUIDE

HÅLLBAR VATTENANVÄNDNING

Svenska kyrkans begravningsverksamhet

INNEHÅLL

Begravningsverksamheten	3
Varför bör begravningsverksamhetens förvaltningar fundera på hur deras vattenanvändning för bevattning ser ut?	4
Hur ser den generella vattenanvändningen i begravningsverksamheten för bevattning ut idag?	5
Alternativa bevattningskällor	8
Egen insamling av vatten	8
Mängd vatten	8
Dagvattendamm för bevattning	9
Uttag ur grundvatten, sjöar och vattendrag	10
Bidrag	11
Vill du veta mer?	12

PRODUKTION Svenska kyrkan, 2022

Christina Bernérus, klimat- och hållbarhetssamordnare Göteborgs stift

Sara Adolfsson, samordnare hållbar kyrkogårds- och markförvaltning, Linköpings stift

Frida Gårdmo, klimathandläggare Linköpings stift

OMSLAGSBILD:

Damm på Nya kyrkogården, Västervik.
Foto: Steve Nyström

Guiden finns för nedladdning på Svenska kyrkans hemsida under
Klimatsmarta kyrkogårdar ger rik biologisk mångfald.

→ www.svenskakyrkan.se/linkopings-stift/kyrkogardsprojekt

UPPDATERAD 2022-11-18

Begravningsverksamheten

Begravningsverksamheten i Sverige består av kommunala och kyrkliga begravningshuvudmän. Svenska kyrkan är begravningshuvudman och även fastighetsägare för cirka 3300 begravningsplatser och finns till för alla samhällets invånare. Begravningsplatserna är uppbyggda av vegetation och anlagda ytor och har ett grönt kulturarv som i vissa fall både är skyddat av kulturmiljölagen och biotopskyddet. Vegetationen på begravningsplatserna har på flera orter i Sverige varit hårt utsatt för de senare årens klimat, med mycket lite vatten på vissa ställen och väldigt mycket vatten under mycket kort tid på andra ställen. Detta har gjort att framför allt gamla skyddade träd, i trädkransarna och inne på kvarteren, är stressade.

Stressen har resulterat i att träd blivit mindre motståndskraftiga och därmed fått mindre resiliens mot sjukdomar. T.ex. har flera av de almar som tidigare överlevt almsjukan och varit friska efteråt ändå insjuknat och

dött efter de tre torra somrarna 2016, 2017 och speciellt 2018 som var både varm och mycket torr.

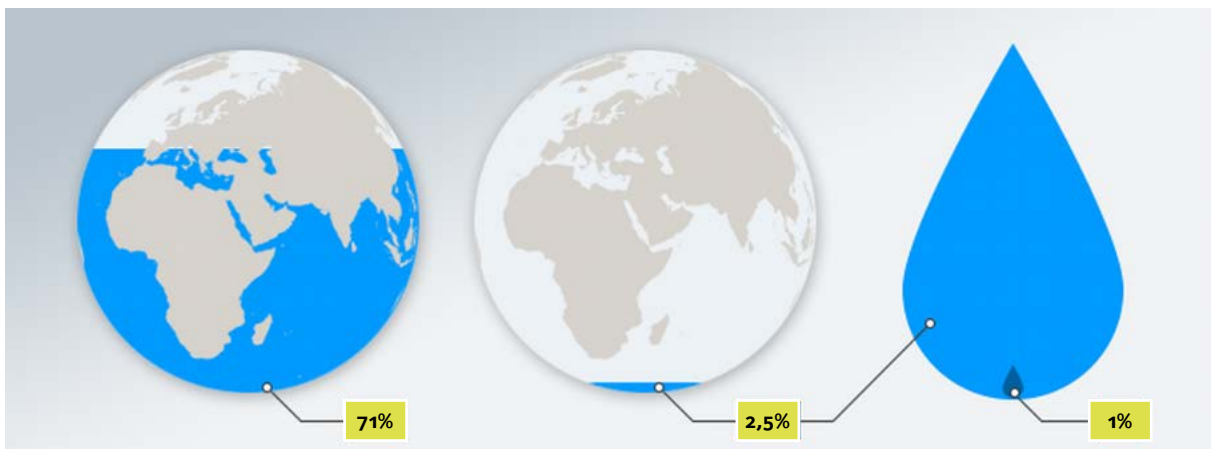
Träden på begravningsplatserna utgör inte bara ett kulturarv utan de är även viktiga för den biologiska mångfalden och en rest av de kulturlandskap med gamla stora ädellövträd som dominerade landskapet fram till mitten av 1900-talet.

Begravningsverksamheten är en storkonsument av vatten. I Sverige har vi generellt haft mycket god tillgång till vatten, men under de senare åren har tillgången minskat, speciellt på östkusten, Öland och Gotland. Det är inte bara begravningshuvudmännen som använder vatten för

bevattning av de egna växterna utan även besökare på begravningsplatserna använder ganska stora mängder för att vattna gravrätter, växter på gravplatserna och för att fylla på blomvaser. En välbesökt större begravningsplats kan göra av med över 10 000 kubikmeter vatten per år för bevattning, medan en mindre välbesökt och liten begravningsplats kan göra av med mindre än 100 kubikmeter per år. Variationen i landet ser olika ut på grund av mängden tillgängligt grundvatten för växterna, den lokala nederbördsmängden, markförhållanden och typer och mängd av vegetation.

Resiliens

Förmågan att stå emot och klara av en förändring, samt återhämta sig och vidareutvecklas

Mängden saltvatten, sötvatten och dricksvatten på jorden. *USGS.gov*

Varför bör begravningsverksamhetens förvaltningar fundera på hur deras vattenanvändning för bevattning ser ut?

Jorden har ca 1 400 000 000 000 miljarder liter vatten men endast en bråkdel, cirka 2,5–3 % utgörs av sötvatten. Resten är saltvatten i våra hav. Sötvatten finns i både grund- och ytvatten, ca en tredjedel i grundvattnet och två tredjedelar som ytvatten i sjöar, glaciärer och vattendrag. Endast 1 % av sötvattnet finns tillgängligt som dricksvatten.

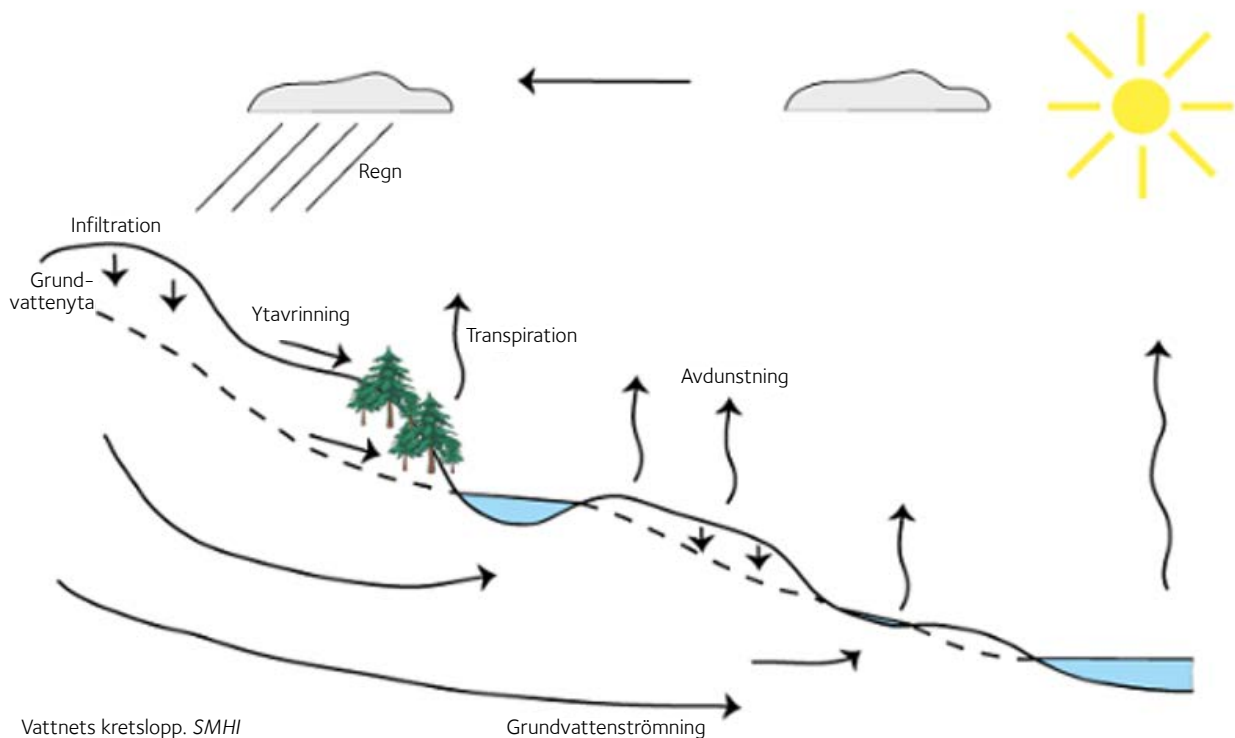
Enligt The Intergovernmental panel on climate change, IPCC, kommer framtidens klimat att se annorlunda ut när det gäller vatten. Det kommer att regna mer sällan men med en högre intensitet när det väl regnar, dvs fler skyfall.

Eftersom vintrarna blir kortare och snöfattigare blir grundvattennivåerna lägre och det blir fler och längre torrperioder med högre temperaturer. Detta leder i sin tur till ökade risker för brand och ett stort bevattningsbehov och därmed fler bevattningsförbud. Med mer koncentrerat regn finns risken för fler översvämningar och med dem ökar risken för ras och skred.

I de Globala målen – mål 6, Rent vatten och sanitet – ska samhället sträva efter att säkra vattenförsörjningen, förbättra vattenkvaliteten och avloppsreningen samt öka återanvändningen av vatten. Begravnings-

verksamheten kan bidra till det här målet genom att se över sin vattenhantering för bevattning, minska mängden bevattning som sker med dricksvatten och samla in dagvatten för att minska belastningen på de lokala ledningarna vid skyfall.

Även om flertalet begravningshuvudmän i dagsläget inte behöver spara vatten, är det en del av klimatanpassningen att säkra tillgången på vatten för framtida torrperioder så att det gröna kulturarvet i form av växter kan fortsätta att bevattnas för att minska den negativa stressen för dem och därmed också följa den lagstiftning som finns till skydd för träden.

Vattnets kretslopp. SMHI

Hur ser den generella vattenanvändningen i begravningsverksamheten för bevattning ut idag?

Begravningsverksamheten använder sig av fler olika källor för att bevatta begravningsplatsernas växtlighet, några av dessa är:

Kommunalt vatten, många begravningsplatser är anslutna till det kommunala vattennätet och använder sig av dricksvatten för bevattning.

Egen brunn med dricksvatten, om begravningsplatserna inte är anslutna till det kommunala vattennätet kan de ha lokala brunnar på eller bredvid begravningsplatserna, i utkanten av dem eller på andra marker som Svenska kyrkan äger så som församlingshemsträdgårdar. Brunnarna kan delas med övriga fastigheter som Svenska kyrkan äger och vattnet är av sådan kvalitet att det även används som dricksvatten.

Egen brunn med "sommarvatten" (ej drickbart), en del begravningsplatser har en egen brunn som endast används för bevattning. En del kopplingar och ledningar som är dragna från brunnen ligger inte på frostfritt djup vilket gör att vattnet stängs av under vinterhalvåret, lokalt kan detta kallas sommarvatten.

Egen tillgång till naturligt vatten, några begravnings-

platser är belägna så att de har en egen källa, sjö eller anlagd damm där de kan ta bevattningsvattnet ifrån. Denna typ av vatten kan vara av olika kvalitet och mängd och är ofta av gammal hävd.

För att minska mängden dricksvatten som går till bevattning finns olika alternativ som begravningsverksamheten kan ta till. Att

Klimatförändringar och befolkningsökning gör att vatten måste användas på ett mer hållbart sätt.

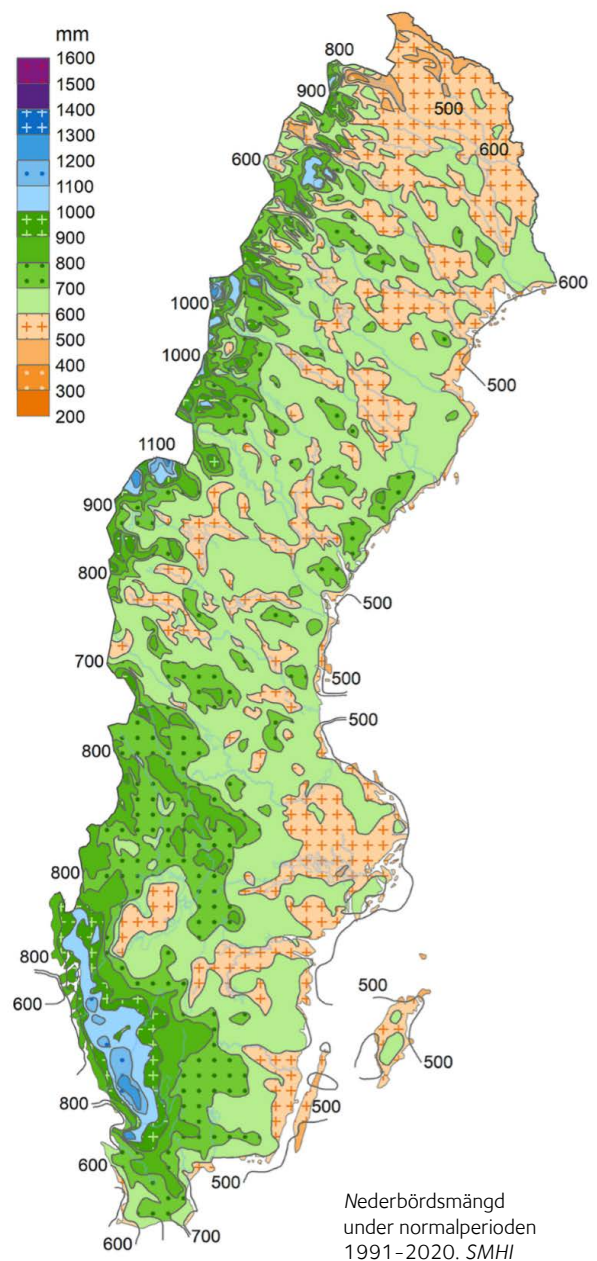
www.svensktvatten.se

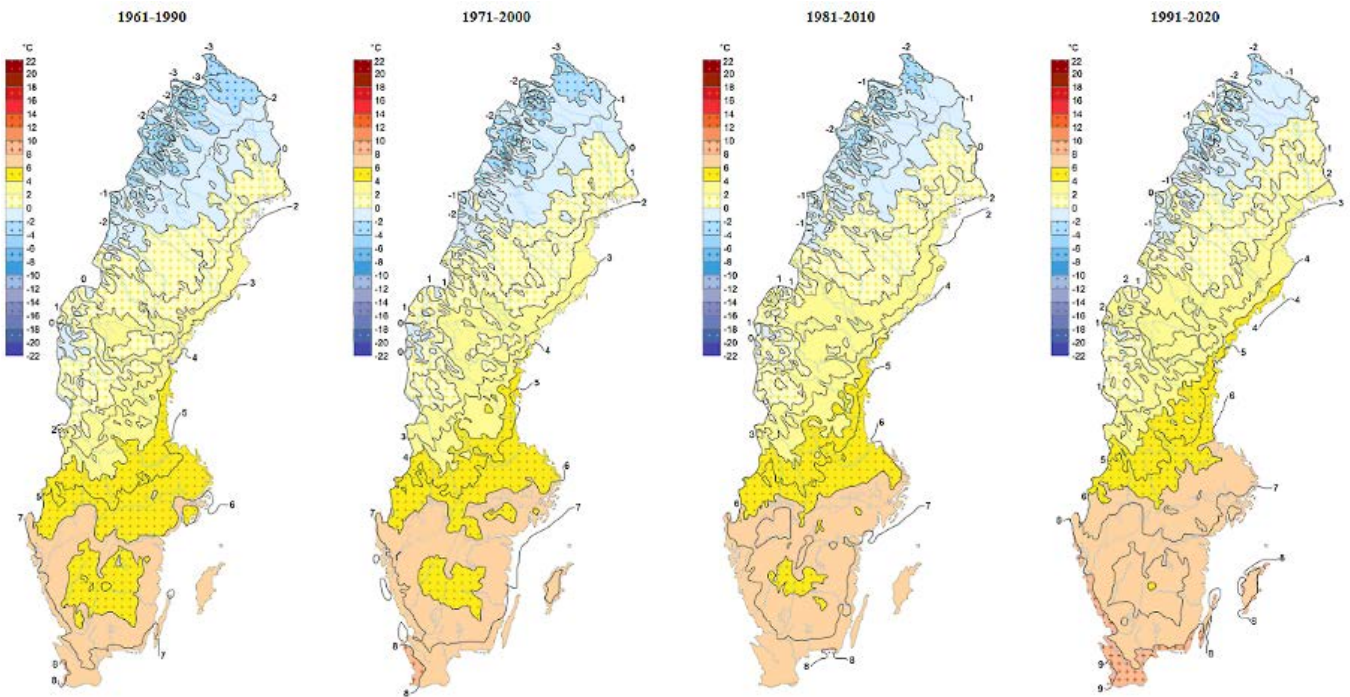

se över vart den lokala nederbörden tar vägen och arbeta för uppsamling och återanvändning för bevattning vilket ger ett lokalt kretslopp, där även näringen som samlas i dagvattnet kan tillföras växterna. Både hårdgjorda markytor och hustak är möjliga källor för bevattningsvatten.

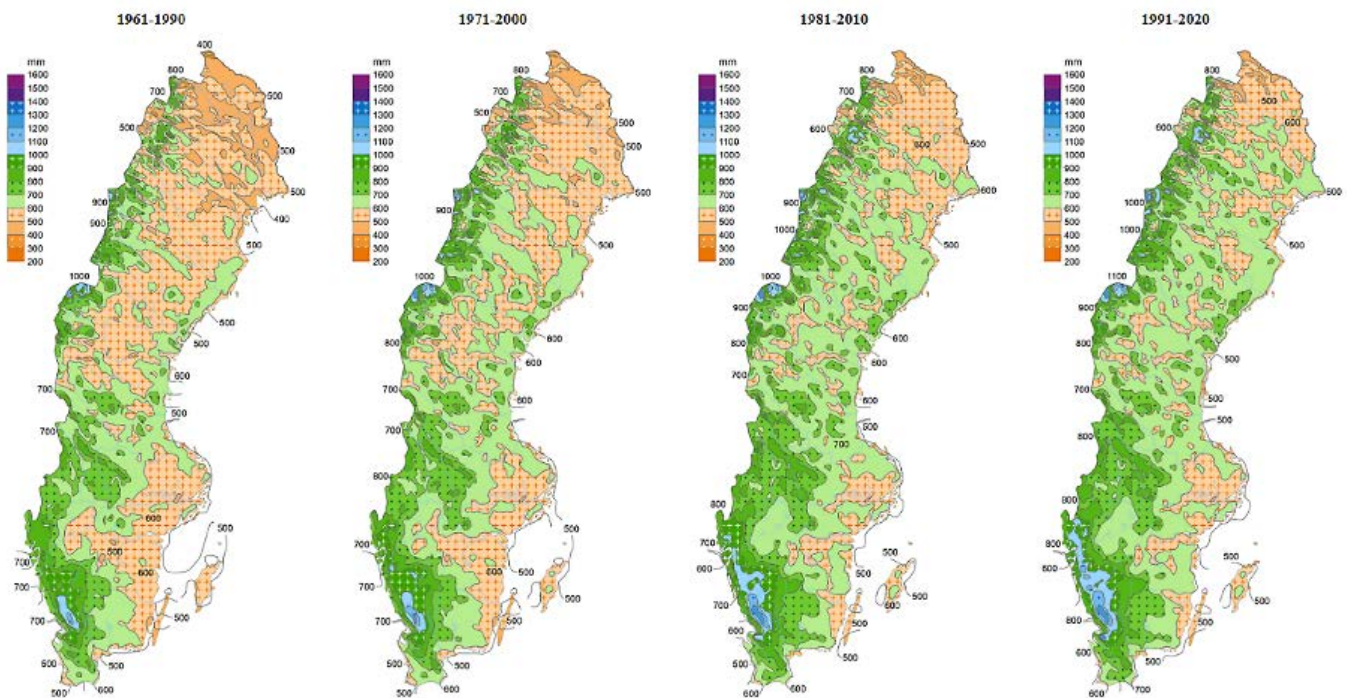
Vattnet kan samlas in i dagvatten- uppsamlingskärl både i och över mark och uppsamlingen kan vara stationär eller flyttbar. Speciellt på kyrkogårdarna finns en stor resurs för dagvatteninsamling i form av kyrkornas tak. Uppsamling kan även ske till dagvattensdammar dit nederbörden leds. Dessa dammar skapar inte bara en resurs för bevattning utan även en hög nivå av biologisk mångfald, eftersom växter och djur attraheras av öppna ytor med sötvatten.

Om det av någon anledning inte fungerar att samla in dagvattnet, exempelvis om taken är av toxiskt material eller om markens geotekniska egenskaper skulle förändras för mycket om dagvattnet samlades upp i för stor mängd, då kan uttag från sjöar/vattendrag/dammar vara ett alternativ. I större mängd kräver dock detta tillstånd från Mark- och Miljödomstolen eller anmälan till Länsstyrelsen.

Kartorna visar årsmedeltemperaturen i Sverige för normalperioderna 1961–1990, 1971–2000, 1981–2010 och 1991–2020. Varmare temperaturer vilket ger längre vegetationssäsonger med fler torrperioder. SMHI

Kartorna visar årsnederbörden i Sverige för normalperioderna 1961–1990, 1971–2000, 1981–2010 och 1991–2020. Ökad årsnederbörd med cirka 10% men nederbörden mer extrem och under vinterhalvåret istället för vegetationssäsongen. SMHI

Alternativa vattenkällor

Egen insamling av dagvatten

Vatten som finns på markytan och på konstruktioner, både regnvatten, snö, is och hagel kallas dagvatten. Dagvatten från hustak och mark kan samlas in inom den egna fastigheten och återanvändas för bevattning. Detta kallas LOD, lokalt omhändertagande av dagvatten.

Dagvattnet är enligt Jordabalken, fastighetsägarens ansvar att ta hand om och dagvatten från andra fastigheter som rinner in på begravningsplatsen, skall tas hand om av fastighetsägarna där dagvattnet kommer ifrån. Dagvattnet från andra fastigheter kan dock vara en källa för att fylla på begravningsplatsens vattencistern eller bevattningsdamm och en god samverkansmöjlighet.

För att kunna börja samla in dagvatten är det viktigt att veta vilken slags jord som begravningsplatsen består av då olika jordar beter sig på olika sätt. Att minska vattenmängden till dem påverkar såväl marken som fundament till gravar eller byggnader. En geoteknisk undersökning eller klimatscreening kan ge upplysning om markens egenskaper och om det finns risk för ras, sättningar eller skred.

Mängd vatten

Det enklaste sättet att räkna ut hur mycket nederbörd det faller på ett tak eller en yta under ett år, är att multiplicera medelnederbörden i millimeter som faller lokalt med den aktuella (horisontella) ytan i m² vilket ger vattenmängden i liter. Till exempel: Ett kyrktak som är 500 kvadratmeter stort gånger en nederbörd om 556 mm per år tar emot 278 kubikmeter vatten per år.

IBC-tank

Nederbördsstatistik

Nederbördsstatistik per år går att hämta på SMHIs hemsida.

→ www.smhi.se/klimat/klimatet-da-och-nu/manadens-vader-och-vatten-sverige/manadens-vader-i-sverige/ars-och-manadsstatistik

För att beräkna ytan på ett kyrktak eller annat tak är det lättast att använda byggnadsarea, BYA. Byggnadsarean är byggnadsdelen på mark inklusive utsprång så som takutsprång, skärmtak, burspråk med mera. Takarean på ett sadeltak är ofta missvisande när det gäller dagvatten då takarean är större på grund av takets lutning.

Vatten går att samla in från hustaken i olika cisterner. Det enklaste sättet är att samla in vattnet direkt vid stuprören i exempelvis kubiktank/IBC-tank, men detta passar bäst vid uthus och bodar och inte vid kyrkor. Till dessa tankar kan kopplas en pump så att de går att använda direkt för bevattning.

Flera företag säljer kompletta lösningar för att samla upp regnvatten från tak via stuprören till nedgrävda cisterner. Cisternerna finns i olika storlekar, de flesta är dock på 5 000–10 000 liter, men de erbjuder även större, lokalt anpassade lösningar. Vatten som samlas in i förslutna cis-

Några företag som säljer cisterner

→ www.tolago.se/wp-content/uploads/2018/10/Tolago-NEO-Rainwater-2018-Print-1.pdf

→ www.alvestadtanken.se

→ conclean.se/produkter/regnvattensystem/

terner under mark kan sparas under en längre tid, då det inte är utsatt för solljus vilket förhindrar större tillväxt av alger. Att gräva på begravningsplatser som är tillkomna före 1939 eller som är skyddade av Kulturmiljölagen kräver tillstånd enligt 2 och 4:e kapitlet i Kulturmiljölagen. Vid exempelvis dräneringsarbeten runt om byggnader kan det vara klokt att se över dagvattenhanteringen samtidigt, eftersom det är mer ekonomiskt fördelaktigt att gräva och ansöka om tillstånd hos Länsstyrelsen för flera saker på en gång.

Dagvattendamm för bevattning

Dagvattendammar är dammar dit dagvatten leds från tak och hårdgjorda ytor för att magasineras, renas, sedimenteras eller infiltreras långsamt ned i marken. En dagvattendamm som ska användas för bevattning måste anpassas efter hur stor yta som den får ta i anspråk men också för hur mycket vatten den ska ta hand om. Vatten från hårdgjorda ytor kan innehålla en del föroreningar och det kan därför vara bra att se över vilka ytor som vattnet kommer ifrån och om dammen måste ha någon slags rening eller filter-system. Markvatten som avleds för avvattning från begravningsplatser klassas som avloppsvatten enligt 9 kapitlet 2 § i Miljöbalken. För att rena vattnet i egen anläggning krävs anmälan eller tillstånd enligt Miljöbalken vilket oftast handläggs av det kommunala Miljökontoret.

För att anlägga en damm krävs ansökan eller anmälan rörande vattenverksamhet 11 kapitel 9b § i Miljöbalken. Ansökan om tillstånd till vattenverksamhet prövas av Mark- och Miljödomstolen. Ansökan om tillstånd till markavvattning prövas dock av Länsstyrelsen, om den inte ska prövas av Mark- och Miljödomstolen enligt 7 kap. 19 eller 20 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

En anmälningspliktig vattenverksamhet får påbörjas tidigast åtta veckor efter det att anmälan har gjorts, om inte tillsynsmyndigheten bestämmer något annat. Lag (2017:782).

Dagvatten

Dagvatten från vissa typer av tak exempelvis kopparktak är inte bra att samla in för bevattning då kopparsalter faller och vattnet kan bli toxiskt för växterna.

Conclean säljer systemlösningar för att samla in vatten för bevattning, de kan ta fram lösningar för mindre och större ytor. www.conclean.se

Att anlägga en dagvattendamm är mycket kostsamt och kräver en hel del planering och beräkningar innan första grävskopan kan sättas i marken. Det går dock att få bidrag för att anlägga bevattningsdammar, men då måste de utformas som våtmarker.

Markavvattning

Markavvattning innebär att man genomför åtgärder som permanent ändrar markens vattenförhållanden. Åtgärden genomförs för att marken ska bli lämplig att använda för ett visst ändamål. Markavvattning är åtgärder som:

- tar bort oönskat vatten genom dränering eller dikning
- skyddar mot vatten, till exempel invallning.

Ansökan görs till Länsstyrelsen. Våtmarker under 5 hektar kräver endast en anmälan om vattenverksamhet till Länsstyrelsen medan en våtmark över 5 hektar kräver tillstånd från Mark- och Miljödomstolen. Innan ansökan sker ska samråd med Länsstyrelsen ha skett.

Dagvattenhanteringen kan utformas som en blågrön lösning för att vara en vegetationsyta som ibland blir en vattenyta. Vegetationen är då vald för att kunna stå under vatten vissa tider och där detta praktiserats blir det ofta ett spännande inslag i park- eller gatumiljön. Detta är en bra lösning vid marker som har svårt att ta emot vatten vid större regn och skyfall.

Samverkansmöjligheter kring vatten finns på olika sätt. I Västervik, på Nya kyrkogården samarbetar begravningsverksamheten med Västerviks kommun då deras nya damm tar emot dagvatten från hårdgjorda ytor runt omkring kyrkogården. Räddningstjänsten har också två uttag i dammen för att hämta vatten vid släckningsarbete. I framtiden planeras det att dammen även ska kunna bevattna

närliggande fotbollsplaner så att barn och ungdomar ska kunna spela fotboll på naturliga gräsmattor i stället för på konstgräs. På vissa ställen samarbetas det även kring vatten med privata aktörer så som lokala jordbrukare.

För att påbörja ett samarbete med kommunen kan man ta kontakt med den kommunala Vattensamordnaren. Om en sådan inte finns kan man vända sig till Samhällsbyggnadsavdelningen, VA-avdelningen eller Tekniska avdelningen.

Det finns flera företag som kan rita, räkna, skriva ansökningar och anpassa dagvattendammen för begravningsplatsens behov. Några av dem är:

Edges, Ecooop, större entreprenadföretag så som Kanonaden eller mer jordbruksinriktade så som Öst- orps bevattning. Utöver dessa finns det många fler och lokala entreprenörer som även kan ta fram förslag.

Uttag ur grundvatten, sjöar och vattendrag

Uttag ur sjöar och vattendrag kan vara en alternativ bevattningskälla, men uttag kan påverka andra invånarens vattenmängd som tar vatten ur samma sjö eller vattendrag och vid för stora uttag kan miljöpåverkan bli mycket stor. Beroende på hur mycket vatten och på riskerna med hur stor miljöpåverkan blir kan det behövas tillstånd eller en anmälan. Tillståndet söks hos Mark- och Miljödomstolen medan anmälan görs till Länsstyrelsen.

Sänkta vattennivåer, sämre vattenkvalitet, mindre livsmiljöer och minskade vattenflöden är några av de risker som finns med för stora vattenuttag.

Risker med för stora vattenuttag finns även när det gäller bostäder runt sjön eller vattendraget i fråga, då omkringliggande brunnar kan sina. Det kan bli sättningar i närliggande byggnader vid specifika jordarter, vattenmagasin kan sina samt våtmarker torka ut.

Länsstyrelsen uppmanar till viss

Uttag av vatten

Allt uttag av vatten är tillståndspliktigt enligt miljöbalkens 11 kapitel. Tillstånd söks hos mark- och miljödomstol. Detta gäller både grundvatten och sjö eller vattendrag. (Tillstånd behövs inte för vattentäkt för en eller tvåfamiljsfastighets eller jordbruksfastighets husbehovsförbrukning eller värmeförsörjning, utförande av anläggningar för odling av fisk, musslor eller kräftdjur, eller utförande av anläggningar för utvinning av värme, om åtgärden inte avser vattentäkt.)

försiktighet när det gäller vattenuttag då det finns så många risker:

- Vattendrag sinar
- Våtmarker, magasin och sjöar får sänkta vattennivåer och bottenar friläggs
- Försämrade levnadsförhållanden för djur och växter i vattendraget
- Om dämning sker för att skapa en vattenreserv hindras vattenlevande organismer, exempelvis fisk, i sina naturliga förflyttningar
- Andra som gör uttag nedströms får mindre vatten

Länsstyrelsen uppmanar till att utreda ovanstående punkter. Det kan exempelvis behövas:

- Inventering av biologiska värden i vattendraget och kvalificerad bedömning av hur dessa värden kan påverkas av uttaget.
- Kunskap om vid vilka vattennivåer och flöden det finns utrymme att ta vatten utan att riskera skador.

Alla vattenuttag kräver egenkontroll enligt Länsstyrelsens Riktlinjer för vattenuttag, 2008, där den som

Miljöeffekter av för stort vattenuttag

Det går att läsa mer om miljöeffekterna vid för stora vattenuttag hos Havs och vattenmyndigheten.

→ www.havochvatten.se/arbete-i-vatten-och-energi/produktion/vattenuttag/miljoeffekter-vid-bort-ledande-av-vatten.html

gör vattenuttaget måste hålla koll på flödena, så att de håller sig inom riktlinjerna eller tillståndet.

Riktlinjerna finns här:

→ www.lansstyrelsen.se/download/18.2e0f9f621636c84402722b8a/1582109295297/Riktlinjer%20f%C3%B6r%20vattenuttag%20f%C3%B6r%20bevattning%20-%20Beslut%202008.pdf

11 kapitlet i Miljöbalken omfattar vattenuttag ur grundvatten och sjö. Tillstånd kan endast ges av Mark- och Miljödomstolen (tidigare Vattendomstolens Vattendomar) för vattenuttag, men i några få fall kan det räcka med en anmälan av vattenuttag till Länsstyrelsen.

Det gäller dock bara för ytvatten och endast upp till en viss volym. I samband med en anmälan måste det påvisas vilka effekter som uttaget ger upphov till i vattendraget eller sjön. Anmälan ger inte alls den rättstrygghet som ett tillstånd ger och ofta behöver anmälan upprepas exempelvis varje eller vartannat år. Detta innebär att det på lång sikt kan vara bättre att få ett tillstånd än att göra en anmälan.

Tillståndet ger en större trygghet, men kan ses som ett hinder då kostnaden för att ta fram underlag för tillståndet kan vara stort. Ofta kan det behövas både juridiskt ombud och konsult för att ta fram alla handling-

ar. Tillståndet håller dock längre, ger en stabilitet i investeringen i bevattningsutrustningen och en säker vattentillgång vid framtida torrperioder så att myndigheterna inte kan meddela förbud mot uttag om allt i tillståndet följs.

Bidrag

Att tillvarata regnvatten för bevattning kan vara en mycket stor investering, men att vattna med andra alternativ än dricksvatten kan spara energi och kostnader på lång sikt.

→ www.klimatanpassning.se/klimatanpassa/underlag-for-klimatanpassning/finansiering/finansiering-i-sverige-1.186869

Här finns olika alternativ för att söka ekonomiska bidrag för åtgärder för klimatanpassning. Några bidrag går endast att söka tillsammans med andra aktörer så som till exempel kommuner.

Räddningstjänsten hämtar vatten från bevattningsdammen på Nya kyrkogården i Västervik.

FOTO: STEVE NYSTRÖM

Fundera vidare på

- Hur bevattnas begravningsplatsen i dagsläget?
- Vilka växter är det som behöver bevattnas, måste gräsmattan var grön vid torrperioder?
- Har det varit bevattningsförbud någon gång under de senaste åren?
- Om förvaltningen ska satsa på en större bevattningsdamm, kan ni samarbeta med lokala aktörer? Räddningstjänsten, idrottsföreningar, jordbrukare, kommunen?

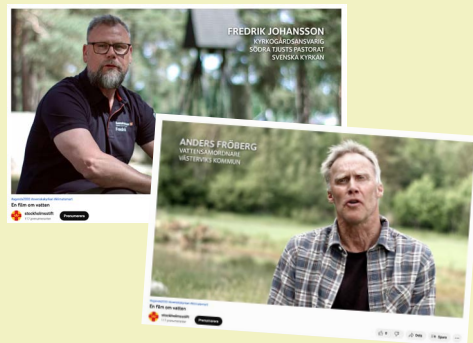
FOTO: KRISTIN LIDELL/IKON

Vill du veta mer?

Se filmen om Vattenanvändning på Nya kyrkogården i Västervik, Södra Tjust pastorat

- ➔ www.youtube.com/watch?v=OMVLLu8_dN8
- ➔ www.svenskakyrkan.se/sodratjust/dammprojekt-kyrkogarden

Länsstyrelserna har mycket information om vattenhantering och de kan även ge råd och tips inför arbetet. Nedan finns några sidors direktlänkar.

Länsstyrelsen i Kalmar

- ➔ www.lansstyrelsen.se/kalmar/miljo-och-vatten/atgarder-och-verksamheter-i-vatten/vattenverksamhet/bevattningsdammar.html

Länsstyrelsen i Skåne

- ➔ www.lansstyrelsen.se/download/18.28b736e116b92f026bc4605/1582107770745/Broschyr%20V%C3%A5tmarker%20och%20bevattning.pdf

Hushållningssällskapet

- ➔ hushallningssallskapet.se/wp-content/uploads/2015/04/bevattningsdammar_lrf.pdf

VISS

- ➔ viss.lansstyrelsen.se/

RISE föreläsning om vattenhantering på begravningsplatser, på SKKFs Rikskonferens 2022

- ➔ <https://skkf.se/wp-content/uploads/2022/05/Hallbart-vatten-pa-kyrkogardar-17-maj-1.pdf>

GUIDE

HÅLLBAR VATTENANVÄNDNING

Svenska kyrkans begravningsverksamhet